

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
 НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра патологічної фізіології

ПАТОМОРФОЛОГІЯ З СЕКЦІЙНИМ КУРСОМ

(назва навчальної дисципліни)

**РОБОЧА ПРОГРАМА
 навчальної дисципліни**

підготовки Бакалавр

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань 22 Охорона здоров'я

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності 224 Технології медичної діагностики та лікування (3,0р.; 2,0р.)

(код і найменування спеціальності)

освітньої програми Лабораторна діагностика

(найменування освітньої програми)

спеціалізації (й) _____

(найменування спеціалізації, за наявності)

2016_ рік
 рік створення

Робоча програма навчальної дисципліни Патоморфологія з секційним курсом спеціальності 224 Технології медичної діагностики та лікування (3,0р; 2,0р.) освітньої програми Лабораторна діагностика спеціалізації (й) _____ для студентів 1 курсу.

Розробники:

зав. каф. патологічної фізіології, д.мед.н., проф. Н.М.Кононенко

доцент кафедри, к.мед.н., доц. В.В. Гнатюк

доцент кафедри, к.біол.н., доц. В.В. Чікіткіна

Робоча програма розглянута та затверджена на засіданні кафедри

Протокол від « ____ » _____ 20__ року № ____

Зав. кафедри _____ проф. Кононенко Н.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Робоча програма схвалена на засіданні профільної методичної комісії

Протокол від « ____ » _____ 20__ року № ____

Голова профільної комісії _____ проф. _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Вивчення патоморфології з секційним курсом формує у студентів поглиблене клінічне мислення, здатність зіставлення морфологічних і клінічних проявів хвороб на всіх етапах їх розвитку, що дозволяє студентам отримати навички клініко-анатомічного аналізу, синтетичного узагальнення діагностичних ознак хвороб і вірного їх тлумачення в причинно-наслідкових співвідношеннях; забезпечує фундаментальну підготовку та набуття практичних навичок для наступної професійної діяльності бакалавра медицини.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом» є загальні закономірності розвитку патології клітини, патологічних процесів і хвороб, тобто загальної патології людини; патоморфологія вивчає структурні основи усіх хвороб людини.

Міждисциплінарні зв'язки

Патоморфологія з секційним курсом як навчальна дисципліна:

- а) ґрунтується на вивченні студентами біології, анатомії людини, гістології та інтегрується з цими дисциплінами; вивчення дисципліни ґрунтується також на сучасних даних морфологічного дослідження (електронна мікроскопія, імуногістохімія);
- б) закладає розуміння основи патології клітини та загальних патологічних процесів, сукупність яких обумовлює морфологічні прояви тих чи інших захворювань;
- в) закладає основи знання морфології хвороб на різних етапах їх розвитку (морфогенез), структурних основ одужання, ускладнень та наслідків хвороб;
- г) закладає основи знання про організацію патологоанатомічної служби та її призначення.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90/135 годин 3/4,5 кредитів ЕКТС

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом» є дати системні знання про загальні закономірності виникнення і розвиток різних патологічних процесів; морфологічний аналіз усіх ланок патогенезу патологічних станів; сприяти формуванню поняття складності і діалектики взаємовідношень шкідливих та захисно-приспосувальних механізмів патологічних процесів і їх мінливості на різних стадіях хвороб; забезпечити теоретичну базу для подальшого вивчення інших медико-біологічних дисциплін навчального плану: біохімії, фармакології, клінічної фармації, долікарської медичної допомоги, фармакотерапії і ряду фармацевтичних дисциплін.

Основними **завданнями** навчальної дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом» є:

- вивчити етіологію, патогенез та морфологічні зміни при хворобах на різних етапах їх розвитку (морфогенез), структурних основ одужання, ускладнень та наслідків хвороб;
- закласти основи вивчення студентами клінічної лабораторної діагностики, патологічної фізіології, мікробіології, біохімії, фармакології, клінічної фармації, фармакотерапії, що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та формування умінь застосовувати знання з патоморфології в процесі подальшого навчання й у професійній діяльності.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Патоморфологія з секційним курсом» забезпечує набуття здобувачами освіти **компетентностей:**

загальні:

1. Здатність дотримуватись етичних та юридичних норм, які стосуються галузей охорони здоров'я.
2. Здатність визнавати принципи наставництва, співпрацювати в команді з іншими фахівцями та робити свій внесок у командну роботу.

3. Здатність застосовувати методи ефективного спілкування.
4. Здатність спілкуватися державною й іноземною мовами усно та письмово.
5. Здатність працювати з фаховою інформацією.
6. Здатність навчатися, здійснювати особистий професійний розвиток та впроваджувати знання у практичну діяльність.
7. Здатність відповідати за результати професійної діяльності.
8. Здатність до використання інформаційно-комунікаційних технологій в патоморфології.

спеціальні:

1. Здатність до розуміння предметної області патоморфології.
2. Здатність аналізувати структурно-функціональні взаємозв'язки і послідовність стадій загальнопатологічних процесів.
3. Здатність інтерпретувати патологію клітини та обґрунтовувати клініко-морфологічні характеристики загальнопатологічних процесів, що обумовлюють прояви хвороб.
4. Здатність трактувати етіологію, патогенез та морфологічні зміни на різних етапах розвитку хвороби, структурні основи видужання, ускладнень та наслідків хвороб.
5. Здатність до участі в діагностиці захворювання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач освіти повинен знати:

- причини і механізми розвитку загальнопатологічних процесів та захворювань окремих органів та систем;
- мікроскопічні морфологічні прояви загальнопатологічних процесів та захворювань окремих органів та систем;
- наслідки та функціональне значення загальнопатологічних процесів та захворювань окремих органів та систем;

вміти:

- діагностувати за допомогою макро- та мікроскопічних методів основні прояви загальнопатологічних процесів та окремих хвороб;
- диференціювати морфологічні прояви загальнопатологічних процесів;
- визначати абсолютні та відносні ознаки біологічної смерті.

володіти:

- методами макро- та мікроскопічного вивчення патологічних процесів;
- навичками роботи з навчальною літературою.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Обсяг у годинах					
	денна форма (3,0р.н.; 2,0р.н.)					
	усього	у тому числі				
л		сем.	пз	лаб.	с. р.	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>
Модуль 1						
Змістовий модуль 1. Загальна патоморфологія (частина 1)						
Тема 1. Патоморфологія: об'єкт, методи вивчення. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.	4/8	1		3/3		0/4
Тема 2. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія. Ішемія. Інфаркт. Стаз. Тромбоз. Емболія. Лімфостаз.	4/8	1		3/3		0/4
Тема 3. Запалення. Морфологічні прояви	4/8	1		3/3		0/4

гострого та хронічного запалення. Механізми розвитку гострого запалення та хронічного запалення.					
Тема 4. Алергія. Морфологічні прояви алергічних хвороб. набряк Квінке. Анафілактичний шок. Клітинні та молекулярні механізми алергії. ЗМК 1.	4/8	1		3/3	0/4
Разом за змістовим модулем 1	16/32	4		12/12	0/16
Змістовий модуль 2. Загальна патоморфологія (частина 2)					
Тема 5. Морфологічні прояви системних автоімунних хвороб. Клітинні та молекулярні механізми автоімунного ушкодження.	6/7			0/3	6/4
Тема 6. Порушення тканинного росту. Гіпертрофія. Гіперплазія. Атрофія. Регенерація. Пухлини.	4/8	1		3/3	0/4
Тема 7. Патологія обміну вуглеводів. Цукровий діабет. ЗМК 2.	4/8	1		3/3	0/4
Разом за змістовим модулем 2	14/23	2		6/9	6/12
Модуль 2					
Змістовий модуль 3. Спеціальна патоморфологія (частина 1)					
Тема 8. Патологія системи червоної крові. Анемія.	4/8	1		3/3	0/4
Тема 9. Патологія системи білої крові. Лейкоз.	6/7			0/3	6/4
Тема 10. Патологія судин. Атеросклероз. Гіпертонічна хвороба. Варикозна хвороба.	6/7			0/3	6/4
Тема 11. Патологія серця. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда. ЗМК 3.	4/8	1		3/3	0/4
Разом за змістовим модулем 3	20/30	2		6/12	12/16
Змістовий модуль 4. Спеціальна патоморфологія (частина 2)					
Тема 12. Патологія шлунково-кишкового тракту. Гастрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки. Панкреатит.	4/8	1		3/3	0/4
Тема 13. Патологія печінки. Жовтяниця. Печінкова недостатність.	4/8	1		3/3	0/4
Тема 14. Патологія нирок та сечовидільної системи. Ниркова недостатність.	4/8	1		3/3	0/4
Тема 15. Патологія системи дихання. Бронхіт. Пневмонія. Бронхіальна астма.	6/7			0/3	6/4
Тема 16. Патологія ендокринної системи. ЗМК 4.	6/7			0/3	6/4
Разом за змістовим модулем 4	24/38	3		9/15	12/20
Тема 17. Захворювання чоловічих та жіночих статевих органів.	7/7			0/3	7/4
Тема 18. Патологія нервової системи. Підсумковий модульний контроль	10/3			0/3	10/0
Підсумковий модульний контроль	0/1			0/1	
Додатково	16/11			0/7	16/4
Усього годин	90/135	11/11		33/55	46/69

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1

Змістовий модуль 1. Загальна патоморфологія (частина 1)

Тема 1. Патоморфологія: об'єкт, методи вивчення. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.

Тема 2. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія. Ішемія. Інфаркт. Стаз. Тромбоз. Емболія. Лімфостаз.

Тема 3. Запалення. Морфологічні прояви гострого та хронічного запалення. Механізми розвитку гострого запалення та хронічного запалення.

Тема 4. Алергія. Морфологічні прояви алергічних хвороб. набряк Квінке. Анафілактичний шок. Клітинні та молекулярні механізми алергії.

Змістовий модуль 2. Загальна патоморфологія (частина 2)

Тема 5. Морфологічні прояви системних аутоімунних хвороб. Клітинні та молекулярні механізми аутоімунного ушкодження.

Тема 6. Порушення тканинного росту. Гіпертрофія. Гіперплазія. Атрофія. Регенерація. Пухлини.

Тема 7. Патологія обміну вуглеводів. Цукровий діабет.

Модуль 2

Змістовий модуль 3. Спеціальна патоморфологія (частина 1)

Тема 8. Патологія системи червоної крові. Анемія.

Тема 9. Патологія системи білої крові. Лейкоз.

Тема 10. Патологія судин. Атеросклероз. Гіпертонічна хвороба. Варикозна хвороба.

Тема 11. Патологія серця. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда.

Змістовий модуль 4. Спеціальна патоморфологія (частина 2)

Тема 12. Патологія шлунково-кишкового тракту. Гастрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки. Панкреатит.

Тема 13. Патологія печінки. Жовтяниця. Печінкова недостатність.

Тема 14. Патологія нирок та сечовидільної системи. Ниркова недостатність.

Тема 15. Патологія системи дихання. Бронхіт. Пневмонія. Бронхіальна астма.

Тема 16. Патологія ендокринної системи.

Тема 17. Захворювання чоловічих та жіночих статевих органів.

Тема 18. Патологія нервової системи.

Підсумковий модульний контроль.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
		Денна форма(3,0р.н.; 2,0р.н)
1	Тема 1. Патоморфологія: об'єкт, методи вивчення. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.	1
2	Тема 2. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія. Ішемія. Інфаркт. Стаз. Тромбоз. Емболія. Лімфостаз.	1
3	Тема 3. Запалення. Морфологічні прояви гострого та хронічного запалення. Механізми розвитку гострого запалення та хронічного запалення.	1
4	Тема 4. Алергія. Морфологічні прояви алергічних хвороб. набряк Квінке. Анафілактичний шок. Клітинні та молекулярні механізми алергії.	1
5	Тема 6. Порушення тканинного росту. Гіпертрофія. Гіперплазія. Атрофія. Регенерація. Пухлини.	1

6	Тема 7. Патологія обміну вуглеводів. Цукровий діабет.	1
7	Тема 8. Патологія системи червоної крові. Анемія.	1
8	Тема 11. Патологія серця. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда.	1
9	Тема 12. Патологія шлунково-кишкового тракту. Гастрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки. Панкреатит.	1
10	Тема 13. Патологія печінки. Жовтяниця. Печінкова недостатність.	1
11	Тема 14. Патологія нирок та сечовидільної системи. Ниркова недостатність.	1
Усього годин		11

Плани лекцій

Тема 1. Патоморфологія: об'єкт, методи вивчення. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.

План:

- 1.1. Поняття про патоморфологію як навчальну дисципліну, об'єкти та методи вивчення.
- 1.2. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни.
- 1.3. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.

Тема 2. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія. Ішемія. Інфаркт. Стаз. Тромбоз. Емболія. Лімфостаз.

План:

- 2.1. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія.
- 2.2. Ішемія. Інфаркт.
- 2.3. Ішемія. Інфаркт. Стаз. Лімфостаз.
- 2.4. Тромбоз. Емболія.

Тема 3. Запалення. Морфологічні прояви гострого та хронічного запалення. Механізми розвитку гострого запалення та хронічного запалення.

План:

- 3.1. Запалення. Механізми розвитку гострого запалення.
- 3.2. Морфологічні прояви гострого запалення.
- 3.3. Механізми розвитку хронічного запалення.
- 3.4. Морфологічні прояви хронічного запалення.

Тема 4. Алергія. Морфологічні прояви алергічних хвороб. набряк Квінке. Анафілактичний шок. Клітинні та молекулярні механізми алергії.

План:

- 4.1. Алергія. Морфологічні прояви алергічних хвороб.
- 4.2. набряк Квінке. Анафілактичний шок.
- 4.3. Клітинні та молекулярні механізми алергії.

Тема 6. Порушення тканинного росту. Гіпертрофія. Гіперплазія. Атрофія. Регенерація. Пухлини.

План:

- 6.1. Порушення тканинного росту. Поняття про структурні зміни при гіпербіотичних процесах. Гіпертрофія. Гіперплазія.
- 6.2. Поняття про структурні зміни при гіпобіотичних процесах. Атрофія. Регенерація.
- 6.3. Пухлини. Тканинний та клітинний атипізм.

Тема 7. Патологія обміну вуглеводів. Цукровий діабет.

План:

- 7.1. Цукровий діабет. Морфоструктура підшлункової залози.
- 7.2. Морфологічні зміни у макросудинах при ускладненнях цукрового діабету.
- 7.3. Морфологічні зміни у мікросудинах при ускладненнях цукрового діабету.

7.4. Діабетична полінейропатія.

Тема 8. Патологія системи червоної крові. Анемія.

План:

8.1. Анемії.

8.2. Еритроцитоз.

Тема 11. Патологія серця. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда.

План:

11.1. Макро- та мікроструктура структура гіпертрофірованого міокарда.

11.2. Ішемічна хвороба серця

11.3. Інфаркт міокарда, структурні зміни в міокарді.

Тема 12. Патологія шлунково-кишкового тракту. Гастрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки. Панкреатит.

План:

12.1. Морфологічні ознаки гастриту.

12.2. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки.

12.3. Панкреатит.

12.4. Пухлини ШКТ.

Тема 13. Патологія печінки. Жовтяниця. Печінкова недостатність.

План:

13.1. Гострі та хронічні гепатити.

13.2. Жовтяниця, патогенез та морфологічні прояви.

13.3. Цироз печінки.

13.3. Печінкова недостатність.

Тема 14. Патологія нирок та сечовидільної системи. Ниркова недостатність.

План:

14.1. Патоморфологія піелонефриту.

14.2. Особливості тканини нирок при гломерулонефритах.

14.3. Ниркова недостатність.

14.4. Пухлини нирок та сечовидільної системи.

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
		Денна форма
1		
Усього годин		

8. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
		Денна форма(3,0р.н.; 2,0р.н)
1	Тема 1. Патоморфологія: об'єкт, методи вивчення. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.	0/4
2	Тема 2. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія. Ішемія. Інфаркт. Стаз. Тромбоз. Емболія. Лімфостаз.	0/4
3	Тема 3. Запалення. Морфологічні прояви гострого та хронічного	0/4

	запалення. Механізми розвитку гострого запалення та хронічного запалення.	
4	Тема 4. Алергія. Морфологічні прояви алергічних хвороб. набряк Квінке. Анафілактичний шок. Клітинні та молекулярні механізми алергії.	0/4
5	Тема 5. Морфологічні прояви системних автоімунних хвороб. Клітинні та молекулярні механізми автоімунного ушкодження.	6/4
6	Тема 6. Порушення тканинного росту. Гіпертрофія. Гіперплазія. Атрофія. Регенерація. Пухлини.	0/4
7	Тема 7. Патологія обміну вуглеводів. Цукровий діабет.	0/4
8	Тема 8. Патологія системи червоної крові. Анемія.	0/4
9	Тема 9. Патологія системи білої крові. Лейкоз.	6/4
10	Тема 10. Патологія судин. Атеросклероз. Гіпертонічна хвороба. Варикозна хвороба.	6/4
11	Тема 11. Патологія серця. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда.	0/4
12	Тема 12. Патологія шлунково-кишкового тракту. Гастрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки. Панкреатит.	0/4
13	Тема 13. Патологія печінки. Жовтяниця. Печінкова недостатність.	0/4
14	Тема 14. Патологія нирок та сечовидільної системи. Ниркова недостатність.	0/4
15	Тема 15. Патологія системи дихання. Бронхіт. Пневмонія. Бронхіальна астма.	6/4
16	Тема 16. Патологія ендокринної системи.	6/4
17	Тема 17. Захворювання чоловічих та жіночих статевих органів.	7/4
18	Тема 18. Патологія нервової системи.	10/0
Усього годин		22/55

Плани практичних занять

Тема 1. Патоморфологія: об'єкт, методи вивчення. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.

Ціль заняття: засвоїти методи патоморфології та гістологічну техніку; розрізняти ознаки смерті та пошкодження клітин.

План:

- 1.1. Методи дослідження біопсійного та аутопсійного матеріалу.
- 1.2. Гістологічна техніка.
- 1.3. Методи фарбування патологічно змінених тканин.
- 1.4. Смерть. Ознаки смерті та посмертні зміни.
- 1.5. Пошкодження клітини. Дистрофія. Некроз. Апоптоз.

Тема 2. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія. Ішемія. Інфаркт. Стаз. Тромбоз. Емболія. Лімфостаз.

Ціль заняття: вивчити морфологічні особливості порушень периферичного кровообігу.

План:

- 2.1. Морфологія порушень периферичного кровообігу. Артеріальна та венозна гіперемія.
- 2.2. Ішемія. Інфаркт.
- 2.3. Ішемія. Інфаркт. Стаз. Лімфостаз.
- 2.4. Тромбоз. Емболія.

Тема 3. Запалення. Морфологічні прояви гострого та хронічного запалення. Механізми розвитку гострого запалення та хронічного запалення.

Ціль заняття: визначати та аналізувати структурні та мікроскопічні зміни при гострому та хронічному запаленні.

План:

- 3.1. Запалення. Механізми розвитку гострого запалення.
- 3.2. Морфологічні прояви гострого запалення.
- 3.3. Механізми розвитку хронічного запалення.
- 3.4. Морфологічні прояви хронічного запалення.

Тема 4. Алергія. Морфологічні прояви алергічних хвороб. набряк Квінке. Анафілактичний шок. Клітинні та молекулярні механізми алергії.

Ціль заняття: засвоїти морфологічні прояви алергічних хвороб.

План:

- 4.1. Алергія. Морфологічні прояви алергічних хвороб.
- 4.2. набряк Квінке. Анафілактичний шок.
- 4.3. Клітинні та молекулярні механізми алергії.

Тема 5. Морфологічні прояви системних автоімунних хвороб. Клітинні та молекулярні механізми автоімунного ушкодження.

Ціль заняття: надати уявлення про морфологічні прояви ревматичних хвороб.

- 5.1. Клітинні та молекулярні механізми автоімунного ушкодження.
- 5.2. Морфологічні прояви ревматизму.
- 5.3. Морфоструктурні зміни при ревматоїдному артриті.
- 5.4. Патоморфологія системного червоного вовчаку.

Тема 6. Порушення тканинного росту. Гіпертрофія. Гіперплазія. Атрофія. Регенерація. Пухлини.

Ціль заняття: визначати патоморфологічні особливості порушення тканинного росту.

План:

- 6.1. Порушення тканинного росту. Поняття про структурні зміни при гіпербіотичних процесах. Гіпертрофія. Гіперплазія.
- 6.2. Поняття про структурні зміни при гіпобіотичних процесах. Атрофія. Регенерація.
- 6.3. Пухлини. Тканинний та клітинний атипізм.

Тема 7. Патологія обміну вуглеводів. Цукровий діабет.

Ціль заняття: визначати та аналізувати гістологічні ознаки цукрового діабету та його ускладнень.

План:

- 7.1. Цукровий діабет. Морфоструктура підшлункової залози.
- 7.2. Морфологічні зміни у макросудинах при ускладненнях цукрового діабету.
- 7.3. Морфологічні зміни у мікросудинах при ускладненнях цукрового діабету.
- 7.4. Діабетична полінейропатія.

Тема 8. Патологія системи червоної крові. Анемія.

Ціль заняття: вивчити патоморфологічні зміни за умов патології системи червоної крові.

План:

- 8.1. Анемії.
- 8.2. Еритроцитоз.

Тема 9. Патологія системи білої крові. Лейкоз.

Ціль заняття: вивчити морфологічні особливості пухлинних захворювань білої крові.

План:

- 9.1. Морфологічні та мікроскопічні ознаки гострого лейкозу.
9.2. Морфологічні та мікроскопічні ознаки хронічного лейкозу.

Тема 10. Патологія судин. Атеросклероз. Гіпертонічна хвороба. Варикозна хвороба.

Ціль заняття: знати морфоструктурні зміни судин за умов серцево-судинних захворювань.

План:

- 10.1. Патоморфологія судин при атеросклерозі.
10.2. Структурні особливості артерій при гіпертонічній хворобі.
10.3. Варикозна хвороба.

Тема 11. Патологія серця. Ішемічна хвороба серця. Інфаркт міокарда.

Ціль заняття: засвоїти особливості морфоструктури міокарда при ішемічній хворобі та інфаркту міокарда.

План:

- 11.1. Макро- та мікроструктура структура гіпертрофованого міокарда.
11.2. Ішемічна хвороба серця
11.3. Інфаркт міокарда, структурні зміни в міокарді.

Тема 12. Патологія шлунково-кишкового тракту. Гастрит. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки. Панкреатит.

Ціль заняття: мати уявлення про макро- та мікроскопічні зміни при хворобах шлунково-кишкового тракту.

План:

- 12.1. Морфологічні ознаки гастриту.
12.2. Виразкова хвороба шлунку та дванадцятипалої кишки.
12.3. Панкреатит.
12.4. Пухлини ШКТ.

Тема 13. Патологія печінки. Жовтяниця. Печінкова недостатність.

Ціль заняття: визначати та аналізувати патоморфологію хвороб печінки.

План:

- 13.1. Гострі та хронічні гепатити.
13.2. Жовтяниця, патогенез та морфологічні прояви.
13.3. Цироз печінки.
13.3. Печінкова недостатність.

Тема 14. Патологія нирок та сечовидільної системи. Ниркова недостатність.

Ціль заняття: вивчити структурні порушення при хворобах нирок.

План:

- 14.1. Патоморфологія пієлонефриту.
14.2. Особливості тканини нирок при гломерулонефритах.
14.3. Ниркова недостатність.
14.4. Пухлини нирок та сечовидільної системи.

Тема 15. Патологія системи дихання. Бронхіт. Пневмонія. Бронхіальна астма.

Ціль заняття: вивчити макро- та мікроскопічні прояви патології системи дихання.

План:

- 15.1. Бронхіт.
15.2. Морфологічні відмінності гострих та хронічних пневмоній.
15.4. Патоморфологія органів дихання під час нападу бронхіальної астми та в період ремісії.

Тема 16. Патологія ендокринної системи.**Ціль заняття:** знати морфологічні та гістологічні ознаки хвороб ендокринної системи.

План:

- 16.1. Патологія підшлункової залози.
- 16.2. Патологія щитоподібної залози.
- 16.3. Патологія гіпофізу та наднирників.

Тема 17. Захворювання чоловічих та жіночих статевих органів.**Ціль заняття:** визначати морфологічні ознаки захворювань чоловічих та жіночих статевих органів.

План:

- 17.1. Запальні захворювання жіночих статевих органів.
- 17.2. Пухлині захворювання шийки матки та матки.
- 17.3. Запальні захворювання чоловічих статевих органів.
- 17.4. Пухлині захворювання передміхурової залози та яєчок.

Тема 18. Патологія нервової системи.**Ціль заняття:** вивчити структурні зміни при патології нервової системи.

План:

- 18.1. Епілепсія.
- 18.2. Пухлини головного мозку.

9. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
		Денна форма
1		
Усього годин		

Завдання для лабораторних робіт

1....

10. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах
		Денна форма (3,0р.н.; 2,0р.н)
1	Пренатальна патологія. Гаметопатії. Синдром Дауна. Синдром Патау. Синдром Едвардса. Синдром Шерешевського-Тернера. Синдром Клайнфельтера.	0/4
2	Пренатальна патологія. Гаметопатії. Синдром «котячого крику». Синдром Марфана. Муковісцидоз. Фенілкетонурія.	0/4
3	Ембріопатії. Фетопатії. Найважливіші вади розвитку.	6/4
4	Перинатальна патологія. Недоношеність, незрілість, переносеність.	0/4
5	Асфіксія. Пологова травма. Пневмопатії. Гемолітична хвороба новонароджених.	0/4
6	Спадкові та набуті імунодефіцити.	0/4
7	Порушення вмісту тканинної рідини.	0/4
8	Вісцеральні мікози. Актиномікоз.	0/4
9	Кардіоміопатії.	6/4
10	Цереброваскулярні захворювання.	0/4
11	Професійні хвороби. Пневмоконіози.	6/4
12	Професійні хвороби, що викликаються хімічними чинниками.	0/4

13	Професійні хвороби, що викликаються фізичними чинниками.	0/4
14	Професійні хвороби, що викликаються біологічними виробничими чинниками.	0/3
15	Інфекційні захворювання. Туберкульоз.	6/3
16	Інфекційні захворювання. Сальмонельоз.	6/3
17	Інфекційні захворювання. Дифтерія.	0/4
18	Інфекційні захворювання. Менінгококова інфекція.	0/4
	Підсумковий модульний контроль	17/0
Усього годин		47/69

Завдання для самостійної роботи

1. Студенти самостійно опрацьовують теми самостійної роботи з дисципліни, які не входять по плану аудиторних занять використовуючи основну, додаткову навчальну літературу та Інтернет ресурси.
2. Під час вивчення навчальної дисципліни студенти самостійно вивчають макроскопічні та мікроскопічні препарати, використовуючи гістологічні атласи характеризують їх за наданою схемою. Результати дослідження представляють викладачеві.

11.Індивідуальні завдання

1. Підготовка рефератів з тем дисципліни;
2. Розробка та доклад презентацій.
3. Участь у роботі студентського наукового гуртка та виступи на наукових форумах.
4. Підбір відео та аудіо матеріалів із розділів навчальної дисципліни

12.Методи, методики та технології навчання

У ході викладання дисципліни «Патоморфологія з секційним курсом» використовуються такі:

- методи навчання: інтерактивні, комунікативні, словесні (лекції); наочні – ілюстрації, презентації, атласи, відеофільми; практичні – вивчення та характеристика макроскопічних та гістологічних препаратів, розв'язування ситуаційних задач.
- методики навчання: використовуються згідно вищезазначених методів;
- технології навчання: кредитно-модульне, інноваційне, проблемне, диференційоване.

13.Методи контролю

Поточний контроль здійснюється на кожному практичному занятті відповідно до конкретних цілей теми, під час індивідуальної роботи викладача зі студентом для тих тем, які студент опрацьовує самостійно і вони не належать до структури практичного заняття.

Максимальна кількість балів, що присвоюється студентам при засвоєнні модулю (залікового кредиту) – 100, в тому числі за поточну навчальну діяльність – 60 балів, за результатами модульного підсумкового контролю – 40 балів.

Оцінювання поточної навчальної діяльності

Максимальна кількість, яку може набрати студент при вивченні модуля, розраховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «5» на кількість змістових модулів з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу і дорівнює 60 балам.

Мінімальна кількість, яку може набрати студент при вивченні модулю розраховується шляхом множення кількості балів, що відповідають оцінці «3» на кількість змістових модулів з додаванням балів за індивідуальну самостійну роботу і дорівнює 36 балам.

Бали поточного контролю, отримані студентом протягом вивчення змістового модуля, складаються, сума складає від 18 до 30 балів. Проміжний модульний контроль складається письмово після опрацювання тем змістового модуля та оцінюється кількістю балів від 18 до 30. Кінцевий результат вивчення змістового модуля, виражений в балах, вираховується як середня

величина між сумою балів, отриманих як оцінка поточного контролю, і кількістю балів за проміжний модульний контроль.

14. Форма підсумкового контролю успішності навчання (оцінка)

Модульний підсумковий контроль здійснюється по завершенню вивчення модулю. До підсумкового контролю допускаються студенти, які виконали всі види робіт, передбачених навчальною програмою, та при вивченні модулю набрали кількість балів, не меншу за мінімальну. Форма проведення підсумкового контролю стандартизована і включає контроль теоретичної і практичної підготовки. Максимальна кількість балів підсумкового контролю дорівнює 40. Підсумковий модульний контроль вважається зарахованим, якщо студент набрав не менше 24 балів. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при підсумковому модульному контролі.

Схема нарахування та розподіл балів

Поточне тестування та самостійна робота										Сума
Модуль №1										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	Підсумковий модуль	60-100
1-3	1-3	1-3	1-3	1-3 18-30	1-3	1-3	1-3	1-3 18-30	24-40	

T1, T2 ... T10 – теми практичних занять.

15. Методичне забезпечення

1. Презентації лекцій.
2. Інформаційні плакати, таблиці, атласи, кольорові слайди.
3. Методичні рекомендації до практичних занять.
4. Мікроскопи для гістологічних досліджень.
5. Макро- та мікропрепарати патологічних органів та тканин.
6. Тестові завдання для поточного контролю.
7. Тестові завдання для підсумкового модульного контролю.

16. Рекомендована література

Основна

1. Березнякова М.Е., Залюбовская О.И., Литвинова О.Н. / Основы патологической анатомии: Учеб. пособ. к лабор. занат. для студ. высш. фармац. учеб. завед. и фармац. ф-тов высш. мед. учеб.завед. III-IV урив. аккред. - Х.: Изд-во НФаУ, 2008. - 232 с.
2. В.Г.Шлопов / Патологічна анатомія. Підручник. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. – 768 с., іл.
3. Пальцев М.А., Аничков Н.М. / Патологическая анатомия: Учебник. В 2-х т. Т.1. - М.: Медицина, 2000. - 528с.: ил.
4. Пальцев М.А., Аничков Н.М. / Патологическая анатомия: Учебник. В 2-х т. Т.2, ч. I. - М.: Медицина, 2001. - 736 с.: ил.
5. Пальцев М.А., Аничков Н.М. / Патологическая анатомия: Учебник. В 2-х т. Т.2, ч. II. - М.: Медицина, 2001. - 680 с.: ил.

Допоміжна

1. Пальцев М.А., Пономарев А.Б., Берестова А.В. / Атлас по патологической анатомии. - 3-е изд., стереотипное. - М.: Медицина, 2007. - 432 с.: ил.
2. Серов В.В., Пальцев М.А., Ганзен Т.Н. / Руководство к практическим занятиям по патологической анатомии. - М.: Медицина, 1998. - 544 с., ил.

17. Інформаційні ресурси, у т.ч. в мережі Інтернет

1. <http://vmede.org>
2. <http://www.booksmed.com>
3. <http://www.studmedlib.ru>
4. <http://kingmed.info/media/book>.